

Gib. 80.

Gd. 74^a.

7 8
EXERCITATIO
DE
DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

QVAM
Deo annuente,

PRÆSIDE

*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq;
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO
PHILOS. AC MEDICINÆ D.

HVIVSQVE PROFESSORE
PVBLICO,

Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. v. Julij.*

GEORGIUS ADAMVS *Strube* /
MAGDEBURG.

∞) ∞ (∞

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MULLERI.

Anno clō lœ XLIII.

INSTITUTION

DE

DV GIBBVS ET

COMITIBVS IMPER

ALII GERMANICI

WITTE

Dr. ANTONIUS

Vinc. Claviger

HERMANNUS CORNELIUS

PHILOS. AC MEDICINAE D.

ALTISSIMAE THEOLOGICAE

UNIVERSITATIS

ALTISSIMAE THEOLOGICAE

PHILOSOPHIAE

ALTISSIMAE

GEORGIVS ADAMVS GERTHVS

MAGISTER

HERMANNUS

PHILOSOPHIAE

ALTISSIMAE

B. C. D.

De
DVCIBVS ET COMITIBVS
IMPERII GERMANICI

Thesis I.

Antiquis Germaniæ tem-
poribus Ducum officium atque
dignitatem bellicam fuisse do-
cet nos Iulius Cæsar L. 6. de bell.
Gall. de Germanis ita scribens:
Cum bellum Civitas aut illatum de-
fendit aut infert, magistratus qui ei
bello præsent, ut vita necisq. habeant
potestatem, diliguntur. Cui jun-
gendus C. Cornelius Tacitus: Reges, inquit, ex nobi-
litate, Duces ex virtute sumunt. Nec Regibus infinita aut
libera potestas: & Duces exemplo potius, quàm imperio, si
prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsent.
c. 7. de mor. Germ.

II. Licet vero id, quod d. l. statim subjicit Cæsar
in pace Germanis nullum communem esse magistratum, de o-
mnibus verum non sit: siquidem ex jam allegatis Taciti
verbis constat, præter paucissimos, quibus unus regiè
imperavit (uti de Sucionibus notat Tacitus de mor. Germ.
c. 44.) fuisse etiam populos, qui sibi Regem vel Princi-

pem ex nobilitate sumserunt & sub eius vixerunt impe-
rio, non tamen absoluto, sed ita, ut majestas penes po-
pulum maneret, quod patet ex eodem Tacito dicente,
Regem in concilio audiri autoritate suadendi magis quam impe-
randi. Et de his dici potest idem, quod Aristoteles alicu-
bi dicit, priscis temporibus eundem populi eundemq;
exercitûs fuisse Ducum. 5. Pol. 5.

III. Plerique tamen populi ejusmodi commu-
nem magistratum pacis tempore & simul perpetuum
quasi belli Ducem (uti de Lacedæmonum Regibus lo-
quitur Aristot. 3. Pol. 14.) non habuerunt: unde Tacitus
L. II. Annal. c. 44. scribit: *Maroboduum Regis nomen invisum*
apud populares; Arminium pro libertate pugnantem favor ha-
bebat. Cum enim Germani libertatis famâ Græcis juxta
ac Latinis monumentis maximè celebrentur non po-
tuit non ipsis merè regium imperium esse invisum, de-
mocratica autem reip. administratio gratissima, ut con-
stat ex IV. Pol. 4.

IV. Hi itaque populi bellum suscepturi omnino
necesse habuerunt unum aliquem, respectu habito ad
bellicam virtutem eligere toti que exercitui præficere,
quem proculdubio *Heertog* vel *Heertzog* dixere, vid.
Phil. Cluver. L. 1. ant. Germ. c. 46. Exemplum invenire li-
cet apud Tacitum L. 4. *Histor. c. 15.* in *Brinione Canine-*
fate, quippe cum Civilis Batavis rebellionem in Ro-
manos Batavis suis persuasisset, tractis in belli socia-
tem Caninefatibus ac Frisiis, Brinio, stolidæ audaciæ Cani-
nefas, claritate natalium insignis, cuius pater multa hostilia au-
sus, Caianarum expeditionum ludibrium impune spreverat, igitur
ipse rebellis familia nomine placuit, impositusq; scuto moro-
gentis & sustentium humeris vibratus Dux deligitur totius
scilicet exercitûs, qui ex Batavis, Caninefatibus ac Fri-
siis

siis constabat. Riturum, quem in præficiendo Duce adhibuerunt, discimus ex proximè allatis verbis, deligebatur nim. Dux à multitudine in Concilio; delectus scuto imponebatur, atque in sublime sustinentium humeris elevabatur, inque gyrum circumlatus Dux belli decreti salutabatur: quem eundem morem etiam in Regum constitutione à Germanis, ut & à Romanis militibus Imp. declarantibus, adhibitum esse testibus confirmat Cluverius d. c. 46.

V. Potestatem illorum Ducum quod attinet, in eâ definiendâ discrepant Iulius Cæsar & Tacitus: ille *potestatem vitæ & necis* ipsis adscribit; hic vero allegatis *th. 1.* verbis hæc subjicit: *ceterum neq; animadvertere, neq; vincire neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam, nec ducis iussu, sed velut Deo imperante.* Verùm cum Tacito res Germanicæ magis perspectæ fuerint, potior ei meritò fides habenda; præsertim cum non verisimile sit ejusmodi temporario Duci puls Germanos tribuisse, quàm perpetuò belli Duci sive Regi: cujus quæ fuerit potestas ipse docet Cæsar L. v. de bell. Gall. ubi refert orationem Ambiorigis Eburonum dimidiæ partis Regis, in quâ habetur: *id quod fecerit de oppugnatione castrorum non iudicio aut voluntate suâ fecisse sed coactû civitatis: suaq; esse ejusmodi imperia, ut non minus haberet iuris in se multitudo, quàm ipse in multitudinem.* Neque tamen hinc colligendum omnino nihil potestatis fuisse Ducibus: parendum enim utique erat ipsorum imperatis, licet ipsi in inobedientes animadvertere non poterint, nec soli de re alicujus momenti statuere. Unde legimus apud Tacitum. L. 2. *Annal. c. 45.* Inguiomerum cum manu clientum ad Maroboduum perfugisse *non aliam ob causam, quàm quia fratris filio iuveni (Arminio Duci)*

patruus senex parere dedignabatur. At verò finito bello his.
Ducibus nullam competiſſe poteſtatem ſatis apparet;
eoſdem tamen inter nobiliores relatos & magno in ho-
nore fuiſſe quis dubitet?

VI. Cæterum cum non ſolum neceſſarium ſit ci-
vitati, ſi velit tueri libertatem, ut in eâ ſint qui bella ge-
rant, ſed etiam quàm maximè neceſſarium ſit, ut ſint,
qui juſ dicant, docente Ariſtotele 4. Pol. 4. Hinc quoque
à Germanis non tantùm bellicus magiſtratus conſtitu-
tus, ſed & electi ex nobilitate qui jura per pagos vicos
que redderent, quos ab antiquiſſimis temporibus Gra-
ven (quæ vox judicem ſignificat, gloſſ. ſpec. Sax. L. 3. art. 33.
Ein Graff bedeut nach altem Sächſiſchen Deuſchen ein
Richter / darumb haben dieſen Nahmen viel vnterſchieden
Richter) dictos ſequior ætas nomine in Imperio Romano
poſt Conſtantinum uſitato Comites; Cæſar & Tacitus
Principes appellant. Ita enim ille L. vi. de bell. Gall. in
pace nullus eſt communis magiſtratus, ſed Principes regionum
atque pagorum inter ſuos juſ dicunt controversiasq; minuunt.
Hujus verba ſunt: Eliguntur in iſdem conciliis & Principes,
qui jura per pagos vicosq; reddunt. c. 12. de mor. Germ. Item
c. 11. De minoribus rebus Principes conſultant, de majoribus
omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium
eſt, apud Principes prætractentur. De iſdem Idem c. 13. ait:
inſignis nobilitas aut magna patrum merita Principis dignatio-
nem & adoleſcentulis aſſignant. Ex quibus monumentis
apparet, à quibus & ex quibus electi & quod eorum fue-
rit officium & quæ poteſtas tum reſpectu totius reip.
tum reſpectu vicorum vel pagorum, cui juſ dicendi
gratiâ præfecti erant.

VII. Reſpectu totius reip. nobilium illarum fa-
miliarem (der Graben) autoritas ſerè in duobus conſi-
ſtebat,

stebat, 1. quod haberent potestatem, ut soli de minori-
bus rebus consultarent. 2. quod possent de majoribus
rebus *μεγαλακρίνειν* live *μεγιστεύειν*, quâ de re Arist. 4. Pol.
14. & 15. Respectu verò pagi & vici, cui præerat Prin-
ceps, competebat ipsi Jurisdictio, mixtum & merum
imperium (ut cum jure Romano loquamur) ita tamen
ut quidam ex plebe delecti assessores jungerentur. Te-
statur hoc disertè Tacitus d. c. 12. *Centeni singulis ex plebe
Comites, consilium simul & autoritas adsunt.* Ingenuos autem
hos Comites seu assessores fuisse ex eodem Taciti libro
colligere est, dū dicit: *Liberti non multum supra servos sunt,
rarò aliquod momentum in domo, nunquam in civitate, excep-
tis duntaxat ijs gentibus, quæ regnantur. Ibi enim & super inge-
nuos & super nobiles ascendunt. Apud ceteros impares libertini
libertatis argumentum sunt.* c. 25. Dicti illi Assessores, quos
Tacitus *Comites* vocat, Germanis jam olim fortè aut post
Schepen / Schöppen / Schöpsen.

II X. Hic Germaniæ status, & administrandæ reip.
ratio adeoque & Ducum, Principum, Comitum (ut
quidem his nominibus Tacitus utitur) conditio & po-
testas apud Germanos Cis-Rhenanos mansit usque dum
à Romanis victi, in provincias redacti ijsque heriles
magistratus præfecti sunt. Ita enim Hottomannus c. 3.
Franco-Gall. *Tertia Provincialium servitus erat, ut ne legi-
bus suis patriis uterentur, sed magistratus à Pop. Rom. cum im-
perio & securibus mitterentur.* Sic apud Tacitum iv. *Histor.*
c. 55. legimus ab Imp. Vitellio ripæ Rheni præfectum
fuisse Iulium Tutorem. Suetonius in *Domitiano* c. 6. bel-
lum civile motum scribit à L. Antonio superioris Ger-
maniæ Præsidi.

IX. Sciendum verò hîc, apud Romanos Ducum
Comitumque nomen non eandem semper significatio-
nem

nem habuisse. Ducis quidem appellatio ei primum tributa, qui exercitum ducebat: postea appellati Duces, qui provincijs præessent præsertim limitaneis, quorum officium fuit præesse rei militari istis in ditionibus, vid. Onuphrius Panvinius *L. 3. Comm. de Imp. Rom. p. 887.* Guido Pancirolus *in not. Imp. part. 1. cap. 139.* & Idem *thes. var. lect. L. 1. c. 5.* Id quod etiam obtinuit tempore Iustiniani, sicut apparet ex Rescripto ejus ad Belisarium, quod habetur *in l. 2. C. de offic. præf. prat.* Ulterius deinde Ducum potestas non ad res militares solum restricta, sed & ad juris dicendi potestatem extensa. Comites autem initio apud Romanos nominabantur, qui socij sive adjuncti alicujus erant: sic Papinianus assessores judicum *comites* vocat *in l. 4. D. de off. Assess.* ut & Macer *in l. 5. D. ad L. Jul. repet.* Qui ergo in contubernium Imperatoris Majestatis adsciti (uti adscivisse optimos quosq; de senatu Adrianum scribit Spartianus) etiam *Comites* appellati sunt, quorum operâ & consilijs in bello & pace Imp. usi. Cum deinde Constantinus M. plurimis ministerijs aulicis, nec non provincijs partim ut militibus præessent, partim ut jus dicerent, quosdam præficeret, ejusmodi Comitibus ad istas præfecturas adhibitis, nomen ipsis Comitum mansit, & dignitas Comitiva dicta. Hinc passim occurrit mentio Comitum sacrarum largitionum, Comitum rerum privatarum, Comitum Archiatrorum, *Vid. Cassiodor. L. 6. var. c. 7. 8. 18.* Comitivæ Syracusanæ, Neapolitanæ, *Vid. Idem capp. poster. L. 6. add. & L. 7.*

X. Superatâ itaque à Romanis Germaniâ Cis-Rhenanâ, eam in plures provincias distribuerunt, ijsq; vel Duces, vel Comites, vel Duces & Comites præfecerunt. Ita legimus Ducum Germaniæ primæ, Ducum Mogun-

Moguntiacensem, Comitem Argentoratensem, Ducem
Sequanicæ, Ducem Rhetia primæ & secundæ, Ducem
Belgicæ secundæ &c. vid. Notit. Imp. & in eam Pancirol.
part. 2. cap. 75. & seqq. Lehman. *L. 1. chron. Spir. c. 9.* Am-
mianus Marcellinus *L. 27. ab init.* mentionem facit Ca-
riettonis comitis per utramque Germaniam: & sæpius
Idem suâ in historiâ comites nominat, quos Romani
constituere.

XI. Apud Trans-Rhenanos Germanos diutiùs
mansit antiqua reip. facies: verùm Francis omnia sibi
subjicientibus & illa mutata est. Certè apud Saxones ve-
terem reip. administrationem ad Francorum tempora
durâsse disertè docet V Vitichindus L. 1. verba ejus sunt:
A tribus etiam Principibus totius gentis Ducatus administra-
batur certis terminis exercitus congregandi potestate contenti,
quos suis locis ac vocabulis novimus signatos, in orientales sc. po-
pulos, Angarios atq; Vestvalos. Si autem universale bellum in-
grueret, sorte eligitur, cui omnes obedire oportuit, ad admini-
strandum imminens bellum. Quo peracto, equo jure ac lege pro-
priâ contentus potestate unusquisq; vivebat. Hæc ille. Vnde
obiter discere est, quàm fabulosa sint illa, quæ vulgò
narrantur de V Vitechindi regiâ in omnes Saxones po-
testate: quanquam illa etiam hinc possint refelli, quod
nullius Regis Saxonici in historiâ Caroli Magni fiat men-
tio, & V Vitichindus solis Angrivarijs dicatur præfuisse.
Cæterum Franci, morem Romanorum secuti, omnes ter-
ras in provinciæ formam redegerunt, & præcavendæ de-
fectionis, ut & defensionis ab hostibus, nec non com-
modioris administrationis gratiâ Duces, i. e. summos gu-
bernatores nonnulli earum, præfecerunt, quibus inter-
dum Comites adjuncti, vel etiam Comitibus provincias
sine Ducibus regendas concrediderunt. Confirmat hæc,

B

quæ

quæ diximus, Beatus Rhenanus L. II. rer. Germ: In hoc, in-
inquiens, Romanos imitati sunt Franci. Nam illi Provincia-
rum rectores Duces appellabant, id quod ex libro magistratuus
Romanorum satis liquet: unde formula Ducatus Rhetiarum apud
Cassiodorum in Variis. Deligebant autem ducem ex nobili fami-
liâ. Sic Boiaris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit, ex
quâ VVelfhones prodÿsse suspicor. Hoc autem privilegium habe-
bat ea familia à priscis Francorum Regibus, ut si quis fidus regno
prudensq; ex eâdem progenitus compertus fuisset, non aliunde
quisquam ascisceretur in Ducem. Ergo primam dignationem sub
Francis in Alemanniâ habebat Dux, proximam Comites. Simi-
liter Vadianus L. I. de colleg. Monast. in Germ. vet.
Franci Reges, dicit, Regnum suum Ducum maximè & Comitum
operâ moderabantur, qui in illâ quidem etate non suam seu pro-
priam sed publicam regni ditionem administrabant.

XI. Duces igitur quod attinet, constat ex jam
adductis Rhenani verbis, eos ex nobili familiâ optimeq;
de patriâ meritâ à Rege & Proceribus electos, ita tamen
ut filius dignus parentis munere non facile præteritus
sit. Dignitatem hanc summam fuisse, non tamen aliam
quàm alicujus magistratus, Vadiani verba docent: pro-
vinciarum videlicet, quas gubernabant, plenum domi-
nium apud Regem & populum mansit, ipsi solam admi-
nistrationem & jurisdictionem quoad ecclesiasticas &
civiles causas habebant, uti videre est ex legibus admini-
strationi Ducis Bajoariæ præscriptis, quæ exstant apud
Aventin. L. III. anal. & Lehman. chron. Spir. L. 2. c. 16.
Vnde Idem Vadianus cit. loc. Illâ etate, inquit, Duces
& Comites non sui juris, sed Regum atq; Imperatorum officiarÿ
veluti atq; ministri erant. Fuit autem & horum Ducum,
necessitate exigente, militiæ præesse. Sic enim in LL. A-
lemannorum cap. 35. dicitur: dum Dux utilitatem Re-
gis

gis potest facere, i. e., exercitum gubernare, &c.

XII. Sub his Ducibus aliquando erant Comites, inferiores judices, qui in civitatibus ac pagis provinciarum & in Ecclesiasticis & civilibus jus dicebant. Leg. Lehman. L. 2. c. 21. 22. 23. Atq; Comites etiam belli præsidēs erant, ut constat ex Paulo Diacono L. 5. c. 14. dicente: *Is (Alahis) dum Dux esset in Tridentinâ civitate cum comite Baioariorum, quem illi Gravionem dicunt, qui Bauzanum & reliqua castella regebat, confligit, eumq; mirificè superavit.*

XIII. Quamvis autem expressâ lege, teste Lehmanno L. 2. c. 16., cautum fuerit, ut, si quis Dux de provinciâ illâ, quam Rex ordinaverit tam audax aut contumax, aut levitate stimulatus seu protervus & elatus vel superbus atq; rebellis fuerit, qui decretum regis contemserit, donato dignitatis ipsius Ducatu careat, insuper spe superna contemplationis sciat se esse condemnatum & viam salutis amittat: successu tamen temporis autoritate & potentiâ Ducum crescente nonnulli istorum Reges suos sprevere, eosque tanquam superiores agnoscere noluerunt. Quod prudenter perspicens Carolus M. duos Francici regni tum maximos Ducatus Bajoaricum & Aquitanicum sustulit, provincijs illis inter plurimos Comites distributis: magno regiae potestatis bono. Testatur hoc de Bajoarico Eginhardus in vitâ Caroli his verbis: *Thasilo Dux Bavaria ad Regem evocatus, nec redire permissus, neq; provincia, quam tenebat, ulterius præesse, sed Comitibus ad regendum commissa est. Eodem modo & alios Ducatus in plures Comitatus transmutavit: vid. Lehman. L. 2. c. 16. Vnde sub imperio stirpis Carolinæ in historiâ Francica provinciarum gubernatores Comites seu Graviones plerumq; appellantur, rarò Duces, & licet fortè ab historicorum aliquo quis Dux dicatur, idem ejusdem provinciæ ab alio Comes vocatur.*

XIV. Fuit verò tempestate Francorum, præfer-
tim ætate Caroli M. & sequenti, duplex magistratus,
alius Ecclesiasticus, quem gerebant Episcopi circa sacra
occupati; alius secularis, isque vel status & ordinarius
iudicium, vel extra ordinem Legatorum. Illi dicebantur
Graviones, quorum Latinum nomen ex more Romanæ
Reip. acceperant Comitum; Duces si qui fuere comitum
potestate usi sunt. Potestate autem magnâ hi fuere præ-
diti, vicariâ tamen tantum, non propria, consistebat ea
in iure dicendi, & si necessitas efflagitaret, in ducendo
cives in aciem. Fidem dictis faciunt quæ in capitulis
Caroli & Ludovici Imp. ab Ansegiso collectis habentur
L. 2. c. 25: *In Vesontio quæ est diocesis Bernoini Archiepiscopi
Heiminus Episc. & Monogoldus Comes. In Mogontiâ, quæ est dia-
cesis Heistulsi Archiep. idem Heistulphus Episcopus & Adalbertus
Comes. In Colonia Hadaboldus Archiep. & Ermundus Comes,
&c.* Spectant huc, quæ scribit Marquardus Frehenus in
comment. de Lupoduno p. 12: *Erat tum temporis (Pipini
Caroli que ævo.) Francorum ditio totaq; Germania vetus in
pagos tributa, singulisq; pagis, quibus unus Comes præpositus,
sua villa: inter quas præcipua Comitum domicilio cedebat, in qua
sedem & aulam suam (quam Saalam ipsi vocabant,) tribunalq;
& auditorium (quod Mallum illis) haberet, ubi more majorum
ius diceret. &c.*

XV. Officium horum Comitum patet ex ijs quæ
ex diplomate quodam Caroli M. adducit Henricus
Merbomius in vindicijs Billinganis: *Quapropter in illâ par-
te Saxonie (Vestvaliâ) Trutmanum virum illustrem ibidẽ
Comitem ordinamus, ut resideat in curte ad campos, in mallo (ju-
dicio) publico ad universorum causas audiendas, vel recta ju-
dicia terminanda, isq; advocatum omnium presbyterorum in to-
tâ Saxonîâ fideliter agat, superq; vicarios & Scabinos, quos sub
se ha-*

se habet, diligenter inquireat & animadvertat, ita ut officia sua
sedulo peragant. Idem Comitibus inculcant capitula
Caroli & Ludovici, ex quibus quod habetur L. 2. c. 6.
adscribamus: Vobis verò Comitibus dicimus, vosq; commone-
mus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reve-
rentiam & honorem sanctæ Dei Ecclesiæ exhibeatis & cum Epi-
scopis vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum mi-
nisterium peragendum prabeatis, & ut vos ipsi in ministerijs ve-
stris pacem & iustitiã faciatis, & quæ nostra auctoritas publice fieri
decernit, in vestris ministeriis studiosè perficere studeatis. Pro-
inde monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei nobis
promissa, & in parte ministerij nostri vobis commisi, in pace sc.
& iustitiã faciendâ vosmetipsos coram Deo & hominibus tales
exhibeatis, ut nostri veri adiutores & populi conservatores iuste
dici & vocari possitis. Illos quoque qui temeritate & violentiã
in furtis & latrocinis sive rapinis communem pacem populi per-
turbare moluntur vestro studio & correctione, sicut decet, com-
pescite. (Et si aliqua persona in aliquo vobis impedimento
fuerit, quin ea quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus
illud notum fiat, ut nostrâ auctoritate adiuti, ministerium vestrum
dignè adimplere possitis. Addamus etiam ex L. 4. c. 5: volu-
mus ut Comites, qui ad custodiendam maritimam deputati sunt,
quicumq; ex eis in suo ministerio residet, de iustitiã faciendâ se
non excuset propter illam custodiam: sed ibi secum suos scabinos
habeat, sibi placitum teneat & iustitiã faciat. Vid. L. 2. c.
23. 24. L. 3. c. 50. Leg. Baioar. t. 2. Marculphi formul. 32. in Cod.
LL. Antiq. Frid. Lindenbrogij. His Comitibus fuerunt ad-
iuncti Scabini sive assessores, & quidem ex plebe electi,
de quibus L. 3. c. 33. capp. addit. t. 4. c. 73. 74. Legatorum seu
Missorum officium clarè proponitur in capitulis Carol.
& Ludov. L. 2. c. 26. his verbis: Ad hoc à nobis missi consti-
tuti, ut si quilibet Episcopus aut Comes ministerium suum propter

quodlibet impedimentum implere non possit, ad eos recurrat: & sum eorum adiutorio ministerium suum adimpleat. Et si talis causa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Et si fortè Episcopus aut Comes aliquid negligentius in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur: & omnis populus sciat ad hoc eos esse constitutos, ut quicumq; per negligentiam aut incuriam vel impossibilitatem Comitum iustitiam suam acquirere non poterit, ad eos primùm querelam suam possit deferre & per eorum auxilium iustitiam acquirere, &c. add. c. 27. 28. & L. 3. c. 39. 87.

XVI. Licet autem nec eâ ætate Comitatus dignitas hereditaria fuerit, nihilominus tamen ferè filij Comitum non negligebantur, id quod attestatur Capitulum Caroli Calvi apud Mireum in Annal. Belgic. A. 877. fol. 403. quod ita habet: Si Comes de regno obierit, cuius filius nobiscum, filius noster ordinet de his, qui eidem Comiti plus familiares, propinquiores fuerunt, qui cum ministerialibus ipsius Comitatus, & cum Episcopo, in cuius Parochia fuerit ipse Comitatus, ipsum Comitatum prævideant, sive regant, usque dum nobis renunciatur, ut filium illius, qui nobiscum erit, de honoribus illius honoremus &c. Vid. Christoph. Besoldum thes. pract. verb. Graff.

XVII. Comites porro alij Marcgraven dicti (à voce March. limitem vel fines notante, vid. Lindenbrog. glossar. voc. Marcha) qui finibus præfecti incursionibus hostiũ resistebant & simul ibi jus dicebant. Alij Landgraven / Comites provinciales. Alij Pallensgraven / Palatij Cæsaris præfecti, de quibus Hincmarus: Comes Palatij de omnibus secularibus causis vel iudiciis suscipiendis curam instanter habebat; ut nec seculares prius Dominum Regem absq; eius consultu inquietare necesse haberent, quousque ille prævideret, si necessitas esset, ut causa ante Regem meritò venire deberet. Et

Egin-

Eginhardus in vita Caroli M: *si Comes Palatii litem aliquam esse diceret, quae sine eius iussu definiri non poterat; statim litigantes introducere iussit, & veluti pro tribunali sedens, lite cognita, sententiam dixit.* Alij *Burggraben /* *arci cui-dam praefecti: ita* (sunt verba Hugonis Grotij de ant. reip. Batav. c. 5.) *Vassenariorum proavi ante Didericum Burggraviij fuere, hoc est indices arcis eius, quae in locum urbis Lugduni Batavorum à Normannis, ut credibile est, diruti, successerat, simulq; agri adiacentis: quibus etiam vectigalia, velut annis Rheni custodibus, solvebantur, quae in hunc diem penes posterios eorum manent.*

XIIX. Ex his Ducum Comitumque originem & usque ad illa tempora officium satis constare opinor. Cum autem adducti Historici tradant, Ducatus & comitatûs in Germaniâ ad Romanorum imitationem institutos, non ad stipulari possumus Cluverio L. 1. c. 48. ant. Germ. ita scribenti: *Romani olim, ut multa alia à Germanis mutuati, sic hos quoque militia titulos in suam disciplinam adsumserunt, praefectos provinciarum ducum Comitumq; adficien-tes vocabulis.*

XIX. Etsi verò Carolus Magnus aboleverit Ducatûs, posteri tamen ejus, rebus regni attenuatis, in Germaniâ, Galliâ & Italiâ complures iterum instituerunt. Et quidem ultimis Carolinorum temporibus Germania, ut eam distinxeris à terris quas Venedi inhabitârunt, quinque habuit Ducatûs, Baioaricum, Suevicum, Francicum, Lotharingicum, & Saxonicum. Quorum potentia tandem ea fuit, ut Duces hi de provincijs sibi proprio jure attribuendis cogitârint, liberè Regum instar regnaturi. Cum enim tempore Ludovici IV, ultimi Regis ex Carolinâ stirpe, Hungari in Germaniam irruerent, scribit Luitprandus L. 2. c. 6. nonnul-
los

los Ducum Hungaris non solum pugnam non intulisse, sed ut proximi caderent anhelasse, ut dum proximi caderent, soli ipsi liberius regnarent. Et Sigebertus A. 914. tradit, contra Conradum Regem potentiores regni Principes rebellionem meditato esse, scilicet Arnoldum de Baioaria, Barchardum de Suevia, Everhardum de Francia, Gilbertum de Lotharingia, & horum omnium precellentiorem Henricum Ducem de Saxonia & Thuringia. Add. d. L. 2. Luitpr. c. 7. Vnde satis liquet hanc incuram tum incubuisse Ducem, ut se subiectioni subtraherent & instar Regum provincijs praessent. Primus Ducum maximè crevit Otto Dux Saxoniae, qui etiam propterea defuncto Ludovico electus in Regem, quam dignitatem licet recusaverit, & ejus consilio Conradus Dux Francorum in Regem fuerit unctus, testatur tamen VVitichindus. L. 1. penes Ottonem semper & ubiq; summum viguisse imperium.

XX. Suscipiens Conradus imperium rursus in ordinem redigere Ducem intendit & in visam regno potestatem, quam sibi arrogare coeperant, suppressere. Expressè hoc de Saxoniae Duce confirmat VVitichindus L. 1. his verbis: Igitur patre patria & magno Duce Ottone defuncto, illustri & magnifico filio Henrico totius Saxoniae ipse reliquit Ducatum. Rex autem Conradus cum saepe expertus esset virtutem novi Ducis, veritus est intrudere omnem potestatem patriae. Quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici. Fictè tamen pro laude & gloria optimi Ducis plura locutus, promisit se maiora sibi daturum, & honore magno glorificaturum. Saxones verò huiusmodi simulationibus non attendebant, sed suadebant Ducis suo, ut si honore paterno eum nollet sponte honorare, Rege invito quæ vellet obtinere posset. Rex autem videns vultum Saxonum erga se solito austeriorem, nec posse publico bello eorum Ducem conterere, suppetente illi fortium militum manu, exercitum quoque

quoque innumerâ multitudine, egi, ut quoquomodo interficeretur
dolo, &c. Verùm cum Conradus Henrici potestatem
nullo modo infringere posset, periculosam tamen reip.
ejus vnoq; xiv videret, optimum existimans remedium
huic malo afferri posse, si ipse Henricus Rex constitueretur,
suasit fratri Everhardo, ut eo modo Francorum re-
gno consuleret, uti pluribus refert VVitichindus. Rectè
nimirum docet Aristot. 5. pol. 3. *Melius esse ab initio
providere, ne istiusmodi fiant, in regibus, quam post existentibus
illis remedium querere.*

XXI. Ergo primus, eodem VVitichindo dicente,
Henricus libera potestate regnavit in Saxonîâ. Cui conso-
mant quæ de statu Germaniæ sub Imp. Saxon. & ijs qui
hos secuti sunt scribit Rhenanus L. II: *Primus sub vete-
ribus Francis libera potestatis Dux fuit in Saxonia Henricus
Ottonis pater, qui postea Germanico regno præfuit, ceu diximus.
Idq; eam ob causam ut Scalvinos arceret: diligentius autem cu-
stodiuntur quæ propria sunt. Nec hoc jus cuiquam aliorum præ-
sidium concessum est. At sub Saxonibus libertatem nacti sunt non
solum provinciarum gubernatores, sed & civitates ipsæ. Nam ut
quæ plus honorum, quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita ma-
turius & facilius ad libertatem pervenit, &c.*

XXII. Hâc itaque ratione illa Comitum Ducum-
que potestas, quæ olim temporalis & ministra erat, par-
tum vi, partim emptione, partim profusâ Regum libera-
litate omnino mutata, ita ut provincijs præsent jam Du-
ces, non ut gubernatores, sed penè ut Reges, collatis
in eos ijs juribus, quæ solius olim imperij erant atq; Im-
peratoris. Quo enim tempore Duces administratores &
rectores tantum fuere provinciarum, non competebat
ipsis autoritate propriâ jus vitæ & necis, non leges fe-
rendi, non magistratus constituendi, non iudicendi

C

COR-

conventus, non foedere faciendi potestas; minora quoque, ut vocant, regalia, sub quibus vias publicas, flumina navigabilia, vectigalia comprehendunt; imò omnis generis redditus provinciarum non ad rectores illos provinciarum, sed ad fiscum regium pertinebant. Isthæc omnia præfectis illis *ἀυτονομείας* jure in provinciis concessa sunt, salvâ tamen semper imperatoriâ superioritate: unde cum non omnino absolutam potestatem habeant, nec majestatem propriè eos habere dici potest; vocari verò solet eorum potestas *jus superioritatis*, Landes Fürstliche Obrigkeit / Landes Hoheit und Herrligkeit.

XXIII. Ex his apparet quantum potestatis, virium & opum Imperatori decesserit, & quomodo respublica regiam faciem paulatim mutaverit. Antea provincie pleræque pleno jure totius imperij erant: post illæ ad gubernatores eorum venere, & major subditorum facta potentia ipsius Regis viribus. Antea fiscus regius satis opulentus erat; postquam autem fiscalina bona ad alios translata, publica regni egestas secuta, & nervus rerum gerendarum regibus præcisus est. Quo ipso non potuit non prisca reip. forma corrumpi, imò in multas partes dividi: multis scilicet ad eam potentiam pervenientibus, ut, cum in ordinem à Cæsaribus cogi amplius non possent, domi regna nova sibi suisque concederent. Quàm verò periculosum sit omni civitati, si in ea sint, qui viribus, qui nobilitate, qui divitijs maximè excellent, præclare docet civilis prudentiæ unicus doctor 4. Polit. 11. Hinc Idem 3. Polit. 15. monet, regem oportere vires habere tales, ut unoquoque separatim & simul pluribus potentior sit, populo tamen sit impotentior. Quod

Quod fortè perpendens Conradus I regalia quæ Ducibus concesserat, ipsis post adimere conatus est, uti tradit Autor chronici Coloniensis.

XXIV. Isti verò Ducum potentia maximum incrementum indubiè addidit, quod plures ducatus vel comitatus minus circumspecta regum liberalitate in unum corpus concreverint: quodq; eorundem regum concessu Ducatus & Comitatus ad heredes tandem transierint, quod quâ ætate factum sit haud licet definire. Pertinere huc videntur, quæ habentur in consuetudinibus feudilibus L. i. tit. i: *Antiquissimo tempore sic erat in dominorum potestate connexum, ut quando vellent possent auferre rem in feudum à se datam: postea verò eò ventum, ut per annum tantum firmitatem haberent, deinde statutum est, ut usq; ad vitam fidelis produceretur: sed cum hoc jure successionis ad filios non pertineret: sic progressum est, ut ad filios deveniret: in quem sc. dominus hoc vellent beneficium confirmare: quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes aequaliter filios pertineat. Cum vero Conradus Romam proficisceretur, petitum est à fidelibus, qui in ejus erant servitio, ut lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & ut frater fratri sine legitimo herede defuncto, vel filius in beneficio, quod patris fuit, succedat, &c.*

XXV. Porro Ottonum temporibus Ducales & Comitum potestates Episcopis & Abbatibus cœperunt attribui, novo & hactenus inaudito exemplo. Adeoq; ex eo tempore duplex cœpit ordo Ducum: secularium scilicet & Ecclesiasticorum. Primus autem Bruno Episcopus Coloniensis constitutus, à fratre Ottone M. Ducatum Lotharingia accepit. Quâ de re ita Vitichindus: *Brunonem Pontificis summi ac Ducis magni vidimus officium gerentem; ac ne quis cum culpabilem super hoc dixerit, cum Samuelem*

C a

sanctum

sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices.
Idem notat Autor Chronici Belgici: *Ante hac sua*
(Brunonis) *tempora Archiepiscopi Colonienses non iudicij*
gladij temporalis sed tantummodò Jurisdictionis usi baculo pasto-
ralis. Vt & Theodoricus de Niem vetus historicus: *Penè*
omnibus Cathedralibus Ecclesiis in Italiâ, Galliâ, Germaniâ,
Burgundiâ & Lotharingiâ constitutis, multas civitates, castra,
oppida, villas & multa alia dominia temporalia & iurisdictiones
donavit (loquitur de Ottone I.) & omnibus illis Eccl. suis
propria insignia perpetuò deputavit. Archiepiscopos quoque &
Episcopos Ducatibus & Comitibus & Baronibus communit, quibus
nobiles & potentes vasallos subiecit, ut semper essent ad
resistendum etiam manu forti paganis & hæreticis in opportuno
tempore fortiores.

XXVI. Atque hoc modo Ecclesiastica & secularis potestas in unâ personâ jungi cœpit, Episcopis, perinde ac Principibus secularibus, provinciis quibusdam investitis. Quo ipso potentia illorum nimium quantum crevit, ad religionis opinionem in populo rudi ac pio tantis viribus & armis accedentibus. Enimverò multis seculis temporibus illi Ecclesiasticæ Duces potentiam præ alijs eminuerunt: neq; ipsi Cæsares alios magis metuendos habuerunt. Vnum tamen ad compescendam tantam potentiam frenum superfuit Cæsaribus; libera nempe omnium Episcopatum & Abbatiarum collatio, & quidem eò liberior, quod in cœlibe vitâ nulla illi Principum ordini legitima soboles nasceretur, cujus in secularibus omninò habenda fuit ratio; maximè posteaquam hi hereditario jure vasta illa Imperij feuda cœperunt possidere. Excussum autem & hoc frenum est Cæsarum manibus Gregorij septi-

Septimi & successorum ejus sacrâ tyrannide: quo ipso
Cæsares dimidium Imperij perdidisse prudenter & verè
notavit Onuphrius Panvinius *in vitâ Gregorij septimi.*

XXVII. Occasionem quoq; Ducibus ad solvenda
regiæ autoritatis vincula dedit immatura Henrici IV.
imperium aduentis ætas, uti observavit Albertus Abbas
Stadensis: *Gubernaculo, ajens, regni mulier cum puero magno
imperij præsuit detrimento. Indignantem enim Principes aut mu-
liebri potestate constringi aut infantuli ditione regi, primò qui-
dem conjuncti vindicarunt se in pristinam libertatem, ut non ser-
virent: deinde contentionem moverunt inter se, quis eorum vi-
deretur esse major: postremò armis audacter sumtis regem &
dominum suum deponere moliri sunt.* Laboravit Henricus
quidem recuperare pereuntem dignitatem, sed neque
satis omnia prudenter egisse dicitur, & intervenere non-
nulla fatali quâdam adversitate, quæ penitus ipsum tan-
dem regno atque omni planè autoritate exuerunt. Nec
verò à prudentibus laudatur, quod ab Episcopis in or-
dinem redigendis reparandæ dignitatis initia voluerit
facere. Quin nec id prudenter inceptum, quod cum Sa-
xonorum Principum potentiam, utpote ipsi præcipuè
suspectam, imminutam vellet; militari licentiâ irritari
eos antè passus, mox uno illos impetu ad obsequium
cogere, conatus sit: cū tamen nec rebus satis firmis esset;
& præterea jam tum, cum alios Principes, tum imprimis
Episcopos multis injurijs offendisset, adeoq; in impieta-
ris ac injustitiæ opinionem se conjecisset: quibus regiam
vim affectanti nihil est perniciosius. Sapiëntissimè scili-
cet Aristoteles jubet: *Si alienius potentia videatur dissolven-
da, erit hoc sensim ac paulatim faciendum, nec universa simul au-
ferenda. Præterea abstinendum omni injuriâ.*

XXVIII. Quanquam verò mirum in modum Ducum Comitumque potentia creverit, nonnullorum tamen sensim iterum est imminuta. Ejus aurem rei non unam licet causam observare: primam putamus neglectum ararij, & quod vitam luxuriosè & in socordiâ duxerint, prodigalitatibus vitio quoque laborârint. Cum enim divitiæ sint instrumentum reipubl. *Aristot. 1. Polit. 8.* necesse est, si illæ arario inferri non curentur, & tamen luxuriosè vivatur, optimo conservandæ potentia organo deficiente, ipsam potentiam deficere. Imminuit deinde eandem, quod bella intempesta & contentiones inter se moverint, sicuti testatur Albertus citatis verbis. Præterea maximè illis obfuit multorum bonorum feudalium in unum aliquem collatio, quâ subditos quosdam potentes & divitiis excellere suâ in republ. effecerunt, quod quàm noxium sit jam antè ex *Aristot. 4. Polit. 11.* monuimus, ubi, istos ὑβερσις καὶ μεγαλυπνηρὲς μάλλον fieri, neque imperium ferre posse nec scire, eleganter dicit. Hinc conspirationes nobilium in Principes; eandem fortunam Principibus ex nobilium potentia experientibus, quam reges ex principum potentia consecuti sunt.

XXIX. Plurimum porro Ducum Comitumque vires exhaustit Ducatum & Comitatum in minutas particulas pro multitudine, qui illustribus familijs nati erant, divisio. Hæc enim ratione bona, quæ unus possidebat, & maxima, quæ apud unum erat, potentia pluribus communicata non potuit non attenuari. Quod procul dubio attendens Fridericus Imp. prohibuit Ducatum, Marchiam, Comitatum dividi, ut habetur in *L. 2. feud. tit. 55. §. 1.* Hinc pulchrè Oldradus de Ponte

Ponte Ictus (qui floruit Anno c15 ccc xx.) *cons. 237.
n. 7. Avorum nostrorum memoriâ feuda dignitatem apud unum
ex familiâ, præsertim seniore, semper sarta tectâq; conservata
sunt; quia prudenter considerarunt, nihil esse tam magnum, quod
divisione parvum non fiat. Vid. etiam Andreas Gailius
L. 2 obs. præct. 153. n. 2.*

XXX. Multum denique potestatis Ducibus atque
Comitibus decessit, cum seculo præter propter duode-
cimo urbes, quæ pleræque illis omnino ratione jurif-
dictionis & onerum fiscalium subiectæ fuere, in liber-
tatem majorem paulatim evectæ sunt. Auctis enim
oppidanorum viribus & divitijs, atque inde ad liberta-
tem, ut fieri solet, adspirantibus, ipsi Imperatores in
id incubuere, tanquam sublevandæ regiæ dignitati
admodum proficuum, ut urbes potentiores Episco-
porum Ducum & Comitum imperio subducerentur.
Præterea crescente magis magisque urbium opulentiâ,
Ducum verò & Comitum potentiâ decrescente, urbes
imperium eorum detrectare cœperunt: unde levisæpe
ære à Ducibus & Comitibus suis, qui illos in officio re-
tinere non poterant, egregias immunitates redemerunt,
partim etiam vi expresserunt. Atque hinc factum, ut
plurimæ urbes vel omnino, ut Imperiales, vel ex parte,
ut aliàs immunitatibus gaudentes, imperio Ducum
Comitumque exemptæ sint, & reliquæ quoque urbes
omnes liberiore republicâ nunc vivant. Id quod sanè
Episcoporum Ducum atque Comitum potestatem ma-
ximè fregit. Accedit, quod & Comites se Ducum, qui-
bus subiecti fuere, gubernationi eâdem ferè ratione
subtraxerint: atq; adeò Comitum quidem potentia ali-
quo modo aucta, Ducum verò magis imminuta.

XXXI.

XXXI. Licet vero has ob causas potentia Ducum multum decesserit, satis tamen magna ea semper mansit, non solum respectu provinciarum subjectarum, quas eodem modo eademque fere potestate, qua totum regnum Imp. regit, regunt, ut dictum *ih. 22.* verum etiam respectu totius imperij, cui una cum Imperatore divisis majestatis juribus praesunt.

XXXII. Constat quidem jam tempore Caroli Magni Duces comitesque Provinciarum Proceres etiam regni fuisse, & licet totus populus ad curam reip. admittus fuerit, atque jus suffragij habuerit, illis tamen plus auctoritatis tributum. Liquet hoc ex ijs, quae ex Adelhardi (propinqui Caroli Magni) libello de ordine Palatij refert Hincmarus Epist. 3. c. 29: *Consuetudo tunc temporis trita erat ut non sepius sed bis in anno placita duo tenerentur, unum quando ordinabat status totius regni ad anni vertentis spatium, quod ordinatum nullus eventus rerum nisi summa necessitas, qua similiter toti regno incumberebat, mutabat. In quo placito generalitas universorum Majorum tam clericorum quam laicorum conveniebat. Seniores propter consilium ordinandum, Minores propter idem consilium suspiciendum & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum.* Quod autem per Seniores intelligat Primores & per Minores plebem claret ex ijs, quae habentur c. 35. ejusd. ep. ubi disertè scribitur, *distinctis locis in Comitibus istis Seniores & multitudinem residisse.* Fuisse vero inter primores illos Duces & Comites videre est ex alijs monumentis. Sic apud Theganum Chorepiscopum Trevirensis lib. de gest. Ludov. Imp. c. 6. de Carolo Magno legitur. *Imp. cum intellexisset, appropinquare sibi diem obitus sui, vocavit filium Ludovicum ad se cum omni*

exerci-

exercitum, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, comitibus loco positus, habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani in palatio pacifice & honeste admonens, ut fidem erga filium ostenderent, interrogans omnes à maximo usq; ad minimum si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris titulum filio suo Ludovico tradidisset, illi omnes responderunt &c. Initium Legum Alemannicarum ita se habet: *Lex Alemannicarum, quæ temporibus Lotharij Regis cum Principibus suis id est 33. Episcopis. 34. Ducibus, 72. Comitibus & reliquo populo constituta est.*

XXXIII. Verùm mutatâ atque auctâ Ducum Comitumque potestate, majorum quoque eorum auctoritatem in suffragijs de totius imperij rebus ferendis factam esse, & quamvis populus non omnino exclusus fuerit, ejus tamen auctoritatem admodum exiguam extitisse omnino dicendum videtur, præsertim plerisque urbibus Ducum Comitumq; liberæ potestati ab Imp. subjectis; unde plurimis urbibus in libertatem exsurgentibus, auctoritatem etiam earundem in suffragijs ferendis iterum crevisse sequitur.

XXXIV. Cæterum insignis quoad Ducum, atq; Comitum, ut & totius populi jura, quæ respectu totius imperij habuere, mutatio contigit, cum electio Regis, quæ ab antiquis temporibus penes omnes Episcopos, Duces, Comites ac universum populum erat, ad septem regni Proceres delata est, qui paulatim alias etiam prærogativas præ reliquis Ducibus consecuti sunt: de cujus mutationis primordio maximum inter viros doctos est dissidium.

XXXV. Hoc quidem certum jam antiquitus obtinuisse, ut quidam Primorum ea haberent munera, quæ hodie etiam Electoribus adscribuntur. Ita *Apocri-*

D

siarij

siarj (aliàs Archicancellarii) sæpius facit mentionem Hincmarus & alij, vid. Lehman. L. 2. c. 7. De Archicamerario in Annal. Franc. A. 828: Ludovicus Imp. Bernhardum Comitem Parcinone Camerarium in Palatio suo constituit. Mareschalcus comes stabuli dicitur Historicis, Regimo L. 2. Carolus M. Burchardum Comitem stabuli, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet. Arcipincernæ munus itidem invenire est in Annal. Franc. A. 781: Electi ac directi sunt in legationem ad Basilenem in Baioariam de parte Regis Rudolphus Diaconus, atq; Eberhardus magister Pincernarum. Archidapifer Eginhardo in vita Caroli M. vocatur prepositus regia mensæ.

XXXVI. Verùm licet fortè hi ministeriales regij (ut appellantur ab Hincmaro) honoratiore aliquo loco fuerint, electio tamen Imperatorum ipsis solis non competit. A primâ enim Imperij Germanici constitutione semper fuit observatum, ut omnes Principes & populus Imperatorem eligerent. De Carolo Magno ita Eginhardus: *Carolus fratre defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur.* De ejus filio Thegani Chorëpiscopi verba idem testantur supra th. 32. allata. De Conrado V Vitichindus Lib. I: *Regi Ludovico non erat filius, omnisque populus Francorum atque Saxonum quarebat Ottoni diadema imponere regni. Ipse verò quasi jam gravior recusabat imperij onus, ejus tamen consultu Conradus, quondam Dux Francorum, ungitur in Regem.* De Henrico itidem V Vitichindus L. I: *Everhardus (frater Conradi) congregatis Principibus & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui dicitur Fridisleri designavit eum Regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.* De Ottone I. Idem: *Defuncto patre patria & Regum maximo optimo Henrico, omnis populus Franco-*

Francorum atque Saxonum iam olim designatum Regem à patre
filium eius Ottonem sibi eligit Regem. Eodem modo electus
fuit Otto II. teste Regione A. 961: Rex Otto I. in Italiam
ire disponens, maximam suorum fidelium multitudinem VVorm-
matia coadunavit, ubi consensu & unanimitate regni Proce-
rum totiusq; populi filius eius Otto Rex eligitur. Sic & Otto
II. A. 983. Veronæ placitum habuit (ut scribit Dithma-
rus) & filius ejus Otto III. ab omnibus in Dominum
eligeretur.

XXXVII. Hujus Ottonis III. tempore ad septem
tantum Proceres devenisse jus eligendi plerorumque
est sententia. Sed quò minus isti subscribi possit, obstant
verissima & certa historiarum monumenta etiam post ejus
ætatem non à solis septem electionem peractam aperte
tradentia. Id de Ottonis III. successore Henrico II. testa-
tur Dithmarus L. 4. & 5. Sequentis Imp. Conradi II.
electionem fusè narrat VVippo his verbis: *Consedere
Principes, populus frequentissimus adstabat, Archiepiscopus Mo-
guntinensis, cuius sententia ante alios accipienda fuit, rogatus à
populo quid sibi videretur, abundantiori corde, voce hilari laudavit
& elegit majoris ætatis Cunonem suum in Dominum & Regem
atque rectorem & defensorem patriæ. Hanc sententiam ceteri
Archiepiscopi & reliqui sacrorum ordinum viri indubitanter se-
quebantur, tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis
sapissimè repetebant. Fit clamor populi, omnes unanimiter in
Regis electione Principibus consentiebant, in illo persistebant,
ipsum cunctis dominantibus nihil hesitando proposuerunt. Idem
de Henrico III. IV. & V. historicâ fide firmat Lehman.
L. 5. c. 17.*

XXXIIX. De Lothario II. Otto Frising. L. 1. de
gest. Frider. c. 16. scribit: *Igitur Albertus, nam id iuris,*

D 2

dum

dum regnum vacat, Moguntini Archiepiscopi ab antiquioribus esse traditur, principes regni in ipsâ civitate Moguntinâ tempore autumnali convocat, malorumq; à Duce Friderico sibi illatorum haud immemor, cum predictus Dux ad regnum à multis exposceretur, ipse Lotharium Ducem Saxonum in Regem à cunctis qui aderant Principibus eligi persusit. Idem c. 22. de Conrado III. Defuncto Imp. Lothario, ac in monasterio Lutre, quod in eius proprio fundo situm est, humato, principes regni apud Gallia oppidum Confluentiam, ubi Mosella Rhenum influit, conveniunt, & de eligendo Principe consilium ineunt. Igitur Conradus Friderici Ducis frater, ab omnibus qui aderant, exposcitur, ad regnumq; levatus in palatio Aquis coronatur. De Friderico I. L. 2. c. 1: Decedente Conrado, in oppido Franconesfurt de tam immensâ transalpini regni latitudine universum, mirum dictu, principum robur, non sine quibusdam ex Italiâ Baronibus, tanquam in unum corpus adunari potuit. Vbi cum de eligendo Principe primates consultarent, nam id iuris Romani imperij apex, videlicet non per sanguinis generationem descendere, sed per Principum electionem Reges creare, sibi tanquam ex singulari vendicat prerogativâ, tandem ab omnibus Fridericus Suevorum Dux, Friderici Ducis filius, petitur, eunctorumq; favore in Regem sublimatur. Eadem fuit ratio electionis Henrici VI. Philippi III. Ottonis IV. Friderici II. vid. Lehman. d. l. & Onuphr. Panvinium l. de commitijs Imper.

XXXIX. Notandâ hîc sunt cum primis quæ ætate Friderici II. (quâ etiam vixit) scribit Albertus Abbas Stadenfis in Chronico: Papa Gregorius insolentias Imperatoris (Friderici II.) contra Ecclesiam metuens, Principes super electione ulterius sollicitavit, sed nihil profecit, quia quidam Principum ei rescripserunt, non esse sui iuris Imperatorem substituere, sed tantum electum à Principibus coronare. E-
lectio

lectio enim ad istos dinoscitur pertinere. Ex praxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem, Trevirensis, Moguntinus & Coloniensis. Palatinus elegit, quia Dapifer est, Dux Saxonie quia Marscalcus, & Marggravius de Brandenburg, quia Camerarius, Rex Boemia, qui pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Gemina sunt his verba Speculi Saxonici: An des Kaysers Wahl/ sol der erste seyn der Bischoff von Meyns / der ander der Bischoff von Trier / vnd der dritte der Bischoff von Coln; vnter den Leyensfürsten / so ist der erste an der Wahl der Pfaltzgrafe bey dem Rhein des Reichs Truchses / der ander der Herzog von Sachsen des Reichs Marschalck / der dritte der Marggraf von Brandenburg / des Reichs Kämmerer / der vierde der Schencke des Reichs / das ist der König von Böhmen / der hat keine Wahl / darumb das er nicht deutsch ist.

XL. Ex his de Electionibus Imperatorum allatis testimonijs de septem Electorum origine hoc statuendum videtur, quod jus eligendi omnibus, etiam plebi, competens primùm sibi solis Principes attribuerint (*vid. th. 38.*) post commodioris electionis gratiã à toto Principum conventu quibusdam Primatibus demandatum, ut illi præconsultarent, quis eligendus, cui, si toti etiam conventui ita visum fuerit, regnum delatum, quemadmodũ colligere est ex electione Friderici I. ex Ottone Frising. th. 38. descriptã, & ex verbis Alberti Abb. Stad. th. præced. adductis. Cum autẽ procul dubio qui munera ista regia obiẽre alijs Principibus præcelluerint, hinc factum ut jus illud *αεβελείας* de eligendo Imperatore ad hos devenerit; qui tandẽ, crescente sensim aliorũ autoritate, sibi solis omne eligendi jus, non convocatis omnibus Principibus, arrogarunt; atq; ita con-

suetudine post Friderici II. tempora plerumque obser-
vatum, usque dum expressâ sanctione illis Septemviris
hoc jus cum plurimis alijs præminentijs à Carolo IV.
tributum.

XLI. Hæc de Ducum Comitumque origine, in-
cremento & variè mutatâ potentiâ atque autoritate
jam notâsse sufficiat: hoc tantum addito, quod, pote-
state Ducum comitumque mirum in modum, uti supe-
rius expositum, crescente, eò ferè tandem res deven-
rit, ut vix quicquam superfuerit, quo omnia unius regnâ
membra continerentur, præter Turcicæ potentiæ &
proscriptionis metum: donec Friderico III. & Maximi-
liano Imperatoribus de arctius conjungendis & cohi-
bendis Germaniæ ordinibus sedulo actum fuit. Quem
in finem in Circulos Germania divisa est, & supremum
Cameræ, quod vocatur, iudicium institutum. Ea in-
terim fuit plerorumque Ducum comitumque, etiam sin-
gulos si spectes, potentia atque in suos subditos tam æquum
justumque imperium, ut aliquot seculis exteri quidem
populi contra Germaniam nihil tentare sint ausi; ipsi
subditi autem felicissimè sub illorum alis vixerint. Et
verò utinam liceat eum in modum nobis
diu vivere!

Επιλόγια:

I. Aristoteles I. Eth. I. Politicam dicit sci-
entiam maximè principem ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ ἀρχόντος.
Idem I. Met. I. Sapientiam maximè princi-
pem esse ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ ἀρχόντος docet. Virumque
verum.

II. Re.

II. Regnum non est simpliciter optimum
reipubl. status.

III. Non convenit regnum omni populo.

IV. Regnum non convenit optimo populo.

V. Regnum παυβασιλικόν rarissime uti-
le est.

VI. Reges qui sponte (i.e. non ex prescri-
ptâ à subditis lege) acta sua nolunt esse rata, nisi
aut ab optimatibus aut populo probentur, non
semper partiuntur suam cum optimatibus aut
populo potestatem. Si namq; hunc in modum
sententia Regis rescindatur, non optimates &
populus eam rescindunt, sed ipse Rex quod sub
conditione voluit, eâ non existente, non amplius
sentit.

VII. Non semper obstat summo imperio,
promittere aliqua subditis ad imperii rationem
pertinentia, licet ad ea sine promisso non te-
neatur.

VIII. Non rectè dividitur maiestas in
realem & personalem.

IX. Non dari emp. mixtam absurdè ne-
gat Bodinus.

X. Qua

X. *Qua aequalitas in societatibus obser-*
vetur rectissime tradit Aristoteles 7. Eudem.
10 his disertis verbis: in societatibus interdum
æquale numero, interdum æquale propor-
tione participant: si æquale numero argen-
tum illatum fuerit, secundum æquale nu-
mero fit distributio; sin vero numero non
æquale, secundum æquale proportione.
Quid autem ipsi sit æquale numero (ἴσον ἀριθ-
μῶ) & quid æquale proportione (ἴσον λόγῳ) ipse
explicat 5. Pol. 1. Duplex, inquit, est æqua-
le, unum numero, alterum κατ' ἀξίαν æqua-
le numero dico, quod multitudine aut ma-
gnitudine idem est & æquale; æquale verò
κατ' ἀξίαν, quod λόγῳ sive proporti-
one. &c.

Li. 3320. 8°

(X. 2609951)

VD 17

EXERCITATIO
DE
DVCIBVS ET
COMITIBVS IMPE-
RII GERMANICI,

QVAM
Deo annuente,

PRAESIDE
*Viro Clarissimo, Excellentissimo, atq[ue]
Experientissimo,*

HERMANNO CONRINGIO
PHILOS. AC MEDICINÆ D.
HVIVSQUE PROFESSORE
PVBLICO,
Præceptore ac Fautore meo pluri-
mum observando.

*Publicè disputandam propono
d. v. Iulij.*

GEORGIVS ADAMVS *Strube* /
MAGDEBVRG.

∞) ∞

HELMESTADI,
Typis HENNINGI MULLERI.

Anno cl̄ l̄c XLIII.